

BÖÖR LÁSZLÓ

ADATOK
AZ '56-OS FORRADALOM
PEST MEGYEI
TÖRTÉNETÉHEZ

TIT TELEKI LÁSZLÓ ISMERETTERJESZTŐ EGYESÜLET

BUDAPEST, 1997

cikk miatt nagy felháborodás van a községben, mert az nem úgy történt, mint ahogyan az az újságban le lett írva. Jelenleg szervezkedés történik a lakosság között, hogy tiltakozó küldöttség menjen a Népszabadság szerkesztőségébe a cikk megváltoztatása miatt.”²⁴

December 13-án jelentette a megyei rendőrkapitányság központi ügyelete, hogy a Budakesziről járó munkások két napja nem mennek a munkahelyükre, mert a Büdös-árok környékén lőnek rájuk. A fegyveres csoport felderítésére és felszámolására 13-án karhatalmi egységeket küldtek ki.²⁵ A fegyveres csoport tevékenységének „eredményét” nem ismerjük.

December 26-án Budakeszi községben Zágoni József gépkocsivezető — aki Budapesten a Mosonyi utcai karhatalmi zászlóaljnál teljesített szolgálatot —, a nála lévő szolgálati pisztollyal bokán lőtte Holl László (1932) budapesti lakost, mivel sértett a Zágoni által vezetett személygépkocsit hógolyóval megdobálta. Zágont a rendőrség őrizetbe vette, majd átadták a karhatalmi alakulat ezredparancsnokának.²⁶

B u d a ö r s

1956. október 27-én a községben a Szabadság úton tartott nagygyűlés résztvevőire ismeretlen egyének tankból több lövést adtak le. Ennek következtében 4 budaörsi lakos: Furka Sándor (1915. jún. 18.), Soltai Béláné Rácz Eszter (1926. szept. 25.), Schwarcz András (1917. jan. 20.) és Ujj Jánosné Mészáros Erzsébet (1919. aug. 29.) életét veszítette, többen súlyosan megsebesültek, az épületekben is tetemes károk keletkeztek.²⁷

²⁴ BM Tört. It. 2–100–36. 7. p.

²⁵ Uo. 2–100–44.

²⁶ Uo. 2–100–58.

²⁷ PMT V. B. EüO 64 197/1957.

Az eseményt így írja le a helytörténész, Hauser József: *Október 27-én* délután nagygyűlés volt, melyen igen sok ember vett részt. Ugyanekkor temettek egy 12 éves fiút, aki Budapesten, a Móricz Zsigmond körtéren harcolt benzines palackokkal a szovjet tankok ellen. A gyűlés azonban elmaradt „ugyanis közvetlenül előtte, a Béke téren, a templom előtt megállt néhány tank. Egy idősebb, ősz hajú, fekete kezslábas ember kiszállt és körülnézelődött. Állítólag ekkor lőttek volna rá. Erre visszaült a tankba. A tankok elindultak a gyűlés, azaz a tömeg felé. A tömeg nem oszlott, sőt egyesek meg akarták állítani a tankokat, mire egy figyelmeztető ágyúlövés után gépfegyverből lőttek. Többen megsebesültek, négyen meghaltak. Az utca azonnal üres lett. A tankok tovább robogtak és ágyúkból lőttek még néhányat, úgy, hogy több ház megsérült, így a kocsmá, a jelenlegi MÉH-telep, Bóza Kovács háza és Lukásik János háza.”²⁸

1956. október 28-án 16 óra 20-kor készült az Országos Rendőrkapitányság Központi Ügyeletének jelentése, a Pest Megyei Rendőrkapitányság jelentése alapján. A nyilvánvalóan elfogult, egyoldalú jelentés a budaörsi vérengzést dramatizáltan írta le: „Budaörsön tegnap este a rabok megtámadták a pártházat, a tanácsházat, éppen akkor, amikor egy szovjet páncélos járőr arra haladt. Ez tüzelni kezdett a tömegekre, aminek nyomán 4-en meghaltak, többen megsebesültek. Erre még nagyobb tömeg gyűlt össze. Ezt a sokaságot most már a honvédek verték szét és 150 fegyveres polgári személyt lefegyvereztek, közöttük számos rabot, a rabokat elfogták.”²⁹ (A „rabok” valószínűleg az Oroszlányból kiszabadult volt rabok lehettek, bár más források nem jelzik jelenlétüket és tevékenységüket Budaörsön.)

²⁸ Hauser József: *Budaörs története 1945 után*. 33. p. (Helytörténeti pályamű a Pest Megyei Levéltárban.)

²⁹ *BM Tört. It.* 2–100–5. 3. p.

Számomra meglehetősen érthetetlen módon a budaörsi halotti anyakönyvben található a Budapesten meghalt budaörsi lakosok közül három: Ladányi Imréné Pintér Ilona (1914. okt. 4.) meghalt *október 24-én* a Kálvin téren, miközben kenyérért állt sorba, fejsérülés következtében; Radóczy János (1942. nov. 27.) Bp., IX., Lónyai u. 7. előtt *október 24-én* nyaki főütőér roncsolás következtében és Rózsási István (1938. szept. 17.) Bp., VIII. kerületben — pontos hely nincs — *november 1-jén* fejlövés következtében.³⁰ Segélykérelemből tudjuk, hogy Budapesten halt meg „az októberi események következtében” Molnár Pál budaörsi lakos is.³¹

November 6-án 19—20 óra tájban a község Török-ugratónak nevezett részén a nemzetőrök rálöttek egy szovjet tehergépkocsira. A kialakult lövöldözésnek egy szovjet páncélos megjelenése vetett véget: a nemzetőrök szétszéledtek.³²

November 21-én jelentette az Országos Rendőrkapitányság központi ügyelete a Pestvidéki Ásványbánya Vállalat munkástanácsának bejelentésére hivatkozva: „Ribóczki István (Sajókazincz, 1931., lakik Budaörs, Marx K. u. 62.) a vállalat dolgozója, mint segédrendőr *1956. november 6-án* fegyveres szolgálatot teljesített — karszalaggal ellátva — Budaörsön a Petőfi utcai péküzlet előtt, ahol biztosította a zavartalan kiosztást. Szolgálatára ideje alatt szovjet katonai alakulatok jöttek, illetve vonultak a péküzlet felé vezető úton, amire a sorban állók kivétel nélkül szétszaladtak, azonban ő ottmaradt. Ribóczki Istvánt a szovjet katonák lefegyverezték és magukkal elvitték, azóta magáról életjelet nem adott. Nevezett szüleit Budaörsön egy férfi — a család közeli ismerőse — felkereste és közölte a szülőkkel, hogy őt is elfogták abban az időben a szovjet katonák és kiszállították Ungvárra. Ungvárról egy pár nappal ezelőtt szabadult és kö-

³⁰ PML Budaörsi halotti anyakönyv 40., 42. és 47. sorszámú bejegyzés.

³¹ PMT V. B. EüO ir. 64 197/1957.

³² PMB 509/1957. sz. ítélet.

zölte a szülőkkel, hogy Ungváron együtt volt a lágerben ifj. Ribóczki Istvánnal. A munkástanács említett tagjai közölték, hogy a vállalathoz tartozó bányák már beindultak és termelnek és a vállalati dolgozók egyöntetűen követelik az ügyben az azonnali intézkedést, mert ha ez nem történik meg, a dolgozók esetleg megváltoztatják a munka továbbvitelével kapcsolatos álláspontjukat.³³ A tett intézkedésről, ill. Ribóczki István sorsáról nincs tudomásom.

B u g y i

1956. október 30-án délelőtt Szmrek Benjámín földműves és 3 társa Sáriból két lovas kocsival kimentek a Bugyi község külterületén lévő Ürbő pusztára, hogy egy kaszálógépet és a Szmrek Benjáminnak járó kukoricát átvegyék és Sári községbe szállítsák azokat. Ifj. Laja István — aki nemzetőr volt — puskáját is magával vitte, amit útközben Szmrek Benjámín elkért tőle és azzal a levegőbe, illetve nyulakra lövöldözött. Lengyel László tsz-elnök házához érve bementek, de senkit nem találtak otthon. Az enyhén ittas Szmrek Benjámín és ifj. Laja István ekkor kutattak a házban, ahonnan Laja állítólag 100 Ft-ot magához is vett. A lakásból kijövet találkoztak Lengyel László 8 éves fiával, aki látva az idegeneket, kerékpárján a közeli tsz-központba ment, hogy édesapját értesítse. Szmrek Benjámínék a kocsival szintén a tsz-központ felé hajtottak, közben Szmrek Benjámín célzás nélkül ismét több lövést adott le. Lengyel László tsz-elnök, fia értesítésére, motorkerékpáron hazaindult, így útközben találkoztak. Lengyel László közölte, hogy a kukoricát még nem tudja kiadni, mert nincs kész az elszámolás, majd felelősségre vonta Szmrek Benjámint, amiért a lakásába behatoltak, egyúttal integetett a háza előtt tartózkodó személyeknek,

³³ BM Tört. It. 2–100–22. 20. p.